

Jan Piechota

Pismo eksponowane w wybranych krajach Europy Środkowej (Polski, Słowacji, Czech, Węgier) w latach 1989–2013.

Po upadku komunizmu, okres ostatnich 25 lat był dla krajów Europy Środkowej czasem odbudowy i rozwoju w zakresie społecznym oraz gospodarczym. Zmiany te były również odczuwalne w architekturze i typografii.

W swoich badaniach przeanalizowałem kilka przykładów architektonicznych, w których pismo eksponowane występuje jako integralna część budynku zarówno na płaszczyźnie znaczeniowej jak i formalnej oraz jest używane w sposób odpowiedzialny wobec odbiorców.

Punktem wyjścia jest definicja pisma eksponowanego stworzona przez profesora paleografii Armando Petrucciego, który opisał to pojęcie jako: „[...] każdy rodzaj pisma przewidziany do użycia w otwartej przestrzeni, a także w przestrzeni zamkniętej, umożliwiającą lekturę mnogą (grupową, masową) w pewnym oddaleniu od tekstu napisanego na eksponowanej powierzchni; sposób korzystania z tej formy wymaga, aby pismo eksponowane było wystarczająco duże i prezentowało w sposób wyraźny i jasny komunikat (werbalny i/lub wizualny), którego jest nośnikiem.” (Petrucci 2010, s. 11) Pismo w połączeniu z architekturą ma potencjał silnego kształtowania wrażenia przestrzeni, może przyczynić się do sposobu w jaki postrzegamy budynki. Pismo eksponowane jest częścią całości architektonicznej i powinno być związane ze znaczeniem i funkcją przestrzeni, której jest dedykowane. Zrozumienie tego zagadnienia jest podstawą pracy badawczej.

Jako obszar badań wybrałem państwa Grupy Wyszehradzkiej, ponieważ nie są dostatecznie zbadane. Dostępna literatura opisująca omawiane zagadnienie w architekturze XX i XXI w. odnosi się przeważnie do realizacji powstałych w Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych. W Europie Środkowej istnieją ciekawe przykłady użycia pisma eksponowanego. Poprzez opis tych projektów i przeprowadzone wywiady z architektami i projektantami chciałem dociec ich znaczenia w procesie komunikacji społecznej.

Prace badawcze

Cel naukowy

Nadrzędnym celem naukowym jest podjęcie próby krytycznej analizy przykładów realizacji architektonicznych, w których istotną rolę odgrywa pismo eksponowane, przy czym chodzi tu o takie przykłady, w których typografia wpisana jest jako integralna całość projektu wynikająca z zamysłu autorów. W tym zakresie konieczne jest określenie funkcji jakie pełni typografia względem architektury oraz porównanie ich ze sobą. Poprzez badanie tych związków możliwe jest określenie jaki jest wpływ typografii na obrazowość architektury.

Główne pytania pracy badawczej

W jaki sposób architektura pozwala literom na pełnienie ich funkcji?

Jakie zachodzą relacje między formą a sensem wyrazu w odniesieniu do architektury?

Jakich środków używają projektanci/architekci, by poprzez pismo eksponowane wyrazić sens komunikatu?

Jakie związki zachodzą pomiędzy poszczególnymi literami, wyrazami i przestrzenią budynku oraz jego otoczeniem?

Metodyka badań

1. Desk Research (poprzedzony sprawdzeniem informacji pod względem ich rzetelności, wiarygodności i aktualności):
 - identyfikacja okresu, którego będzie dotyczyć analiza. Zestawienie potencjału dzisiejszej architektury i typografii z osiągnięciami historycznymi.
2. Prace badawcze na zebranych materiałach:
 - analiza tekstów (literatura, magazyny),
 - analiza internetowych archiwów prasowych, blogów, dyskusji na forach internetowych,
 - analiza fotografii dokumentującej wybrane realizacje architektoniczne.
3. Wywiady, badania z architektami, projektantami:
 - realizacja wywiadów.
4. Prace badawcze nad wynikami projektu:
 - uporządkowanie danych,
 - analiza danych,
 - wnioski,
 - określenie koncepcji publikacji,
 - opracowanie i projekt publikacji,
 - sporządzenie całościowego raportu z przebiegu badań,
 - ewaluacja przedsięwzięcia,
 - prezentacje, wykłady.

Narzędzia badawcze

1. Kwestionariusz wywiadu, zawierający pytania dotyczące motywów zastosowanych rozwiązań projektowych oraz technologicznych.
2. Kwestionariusz do badań desk research, obejmujący uporządkowanie gromadzonych informacji pod względem wcześniej przyjętego sposobu ich hierarchizacji.
Wyszczególnienie w osobnych rubrykach nazwy projektu, autorów, daty ukończenia przedsięwzięcia, miejsca realizacji itp. wraz z krótkim opisem ogólnej charakterystyki.
3. Uzupełnienie materiału fotograficznego poprzez wykonanie zdjęć wybranych realizacji.

Projekt publikacji

Cel projektu

Celem publikacji jest upowszechnianie wiedzy na temat pisma eksponowanego w krajach Europy Środkowej powstałych po okresie transformacji ustrojowej.

Problem projektowy

Jak sprawić żeby, architekci i projektanci poszerzyli swoją wiedzę na temat pisma eksponowanego poprzez lekturę książki?

Grupa docelowa

Przede wszystkim praca kierowana jest do projektantów graficznych i architektów jak również historyków dizajnu oraz osób nie będących zawodowo związanych z poruszaną tematyką.

Założenia projektowe

Głównym założeniem projektowym było stworzenie publikacji, która będzie w sposób klarowny i zrozumiały dla czytelnika prezentować treść badań.

- Opracowanie zestawu prac, które będą wskazywać na różnorodność zastosowania pisma w architekturze,
- dostosowanie formatu książki do zgromadzonego materiału fotograficznego,

- stworzenie identyfikacji publikacji odnoszącej się do jej treści,
- zaprojektowanie orientacji i nawigacji po książce,
- zastosowanie kroju dziełowego, który będzie ekonomiczny, a zarazem w wyraźny sposób oddzielał poszczególne grupy informacji,
- wybór papieru niepowlekanego, dostosowanego do druku indigo,
- nawiązanie w projekcie okładki do trójwymiarowego charakteru prezentowanych prac.

Struktura intelektualna książki

Zasadniczo książka podzielona została na dwie części. Pierwsza stanowi esej, w którym poruszona została ogólna problematyka stosowania pisma eksponowanego. Drugą część pracy zajmują opisy prezentowanych realizacji oraz wywiady z twórcami.

Koncepcja publikacji

Identyfikacja książki opiera się na wykorzystaniu wybranych, charakterystycznych znaków pisma zastosowanych w opisywanych realizacjach. Zostały one ujednolicone pod względem koloru i skali. Poprzez umieszczenie ich w spisie treści, wewnętrznych stronach tytułowych oraz jako element paginy porządkują zróżnicowane treści. Na poziomie ogólnej struktury książki pomagają użytkownikowi w orientacji oraz w nawigacji. Zniekształcone litery są wynikiem ich pierwotnego dostosowania do użycia w określonym kontekście architektonicznym.

Specyfikacja techniczna

format netto: 165 × 240 mm

Blok książki

objętość: 176 stron

papier: Papyrus MultiOffset 120 g

kolor: (4+4) (49 stron)

składki ósemki

Okładka

oprawa: blok szyto klejony, twarda, cało papierowa

oklejka: Satyna 250 g

objętość: 1 strona

kolor: (1+0) czarny

uszlachetnienie: suchy tłok

grzbiet: zaokrąglony

nici: białe

Krój pisma

Karmina oraz Karmina Sans projektu José Scaglione i Veroniki Burian (typetogether).

Są to humanistyczne nowoczesne kroje pisma, które dzięki podobnym proporcjom pasują do siebie, dzięki czemu można je stosować do składu różnych rodzajów tekstów w zależności od funkcji, którą pełnią w tekście. Karmina przeznaczona jest przede wszystkim do składu tekstów ciągłych, dobrze współgra z zamieszczonym materiałem ilustracyjnym. Dzięki wysokiej linii x i relatywnie wąskim glifom krój cechuje ekonomiczność, przy zachowaniu wysokiego poziomu czytelności.

Parametry głównych elementów typograficznych

tekst główny – Karmina Regular 10,5/15,5 pkt

tytuły rozdziałów – Karmina Bold 15/15,5 pkt

podtytuły – Karmina Bold 10,5/15,5 pkt

przypisy dolne – Karmina Regular 8/11 pkt

odsyłacz do przypisów w tekście ciągłym – Karmina Sans 10,5/15,5 pkt

nr przypisu dolnego – Karmina Sans Semibold 8/11 pkt

podpisy pod ilustracjami – Karmina Sans Regular 8/11 pkt

pagina bieżąca oraz żywa – Karmina Sans Regular 8 pkt

inicjały wypuszczone w wywiadach – Karmina Sans Light: 9/15,5 pkt

Proporcje strony, kolumna, siatka

Proporcje strony wynoszą 2:3. Rozkładówki zaprojektowano w układzie symetrycznym. Siatka stron wzorcowych została skonstruowana w taki sposób by zapewnić spójność układu zmiennych elementów: typograficznych (w tym różnych rodzajów tekstów), ilustracyjnych (zdjęć, grafik). Ze względu na charakterystykę kroju Karmina zastosowano dużą interlinię, co z kolei przekłada się na liczbę wierszy w łamie równą 36.

Rozmieszczenie kolumny

Szerokość marginesu wewnętrznego wynika z rodzaju oprawy oraz szycia bloku książki.

Wartości marginesów wyrażone w pica:

górnny – 5p8

dolny – 4p6

zewnątrzny – 2p10

wewnętrzny – 4p3

Początek rozdziału na stronie recto

Pierwsze strony recto rozdziałów dotyczących opisywanych projektów zostały wyróżnione poprzez opuszczenie kolumny.

Przypisy dolne

Przypisy dolne wykorzystują podział kolumny na dwa łamy, dzięki czemu oddzielają się od tekstu ciągłego. Dodatkowo rozwiązanie to pozwala na dostosowanie szerokości łamu do niewielkiego stopnia pisma.

Ilustracje

Większość zdjęć znajdujących się w publikacji została wykonana specjalnie przez profesjonalną fotografkę Annę Sielską. Dzięki tej współpracy powstał materiał fotograficzny w pełni odpowiadający moim wcześniejszym założeniom, które dotyczyły sposobu prezentacji budynków ze szczególnym uwzględnieniem obecności pisma.